

W przypadającą we wrześniu 2014 roku 75. rocznicę śmierci Stanisława Ignacego Witkiewicza warto przywołać postawioną przez niego na początku XX wieku pełną pesymizmu diagnozę kultury europejskiej. Zanik uczuć metafizycznych, o którym pisał artysta, prowadzić miał do rychłego upadku humanizmu i indywidualistycznej kultury europejskiej. Źródła owego kresu kultury przejawiały się – według Witkiewicza – przede wszystkim w upadku takich dziedzin duchowego życia człowieka, jak sztuka, filozofia i religia. „Powszechne zbydlęcenie”, postępujące „pykniczenie” gatunku ludzkiego i dominacja rodzącej się wówczas kultury masowej miały nieuchronnie zburzyć dotychczasowy ład świata. Witkacy nie mógł się jednak pogodzić z apokaliptyczną, pełną grozy i przemocy wizją przyszłości. Wrażliwy artysta odebrał sobie życie 18 września 1939 roku, wraz z wkroczeniem na teren Polski wojsk radzieckich. Czy jednak faktycznie ziściła się mroczna przepowiednia Witkacego? Czy kultura europejska, jaką znamy obecnie, nie niesie ze sobą żadnych wyższych wartości?

Chociaż Witkacy w katastroficznym tonie głosił rychłą śmierć człowieczeństwa, zanik uczuć metafizycznych i kres tradycyjnej kultury oraz sztuki europejskiej, to jednak znakomitość artykułów publikowanych w niniejszym tomie „Estetyki i Krytyki” zdaje się – na szczęście – przeczyć tej teorii. Czytelnikowi najnowszego tomu przedstawiamy szereg tekstów, które nie tyle aspirują do holistycznego ujęcia sztuki i kultury współczesnej, ile raczej wskazują na ich niezwykłą żywotność, różnorodność i otwartość.

Czytelnik znajdzie w tomie zarówno teksty na temat kultury i sztuki Dalekiego Wschodu, jak i te bliższe tematyce kręgu zachodnioeuropejskiego. O estetyce chińskiej pisze Ewa K. Świątek w otwierającym tom artykule zatytułowanym *Wprowadzenie do estetyki chińskiej – kategorie harmonii i wieloznaczności*. Wzmiankowane przez autorkę wieloznaczność i harmonia to aspekty, które towarzyszyć będą odbiorcy także podczas lektury kolejnych tekstów. Artykuł *Koniec epoki – trwanie czasu. O 2046 Wong Kar-Waia* autorstwa Kamili Sosnowskiej to tekst poświęcony współczesnej estetyce kina azjatyckiego. Trzecia prezentowana w niniejszym tomie praca z kręgu filozofii sztuki Dalekiego Wschodu to artykuł Rafała Mazura pod tytułem

Koncepcja sztuki w klasycznym konfucjanizmie. Do Europy przełomu XVIII i XIX wieku przenosi Czytelnika tekst Małgorzaty Sępnik zatytułowany *Paradoksy imaginacji. Williama Blake'a metaforyka przestrzeni.* Dwa kolejne artykuły zostały poświęcone polskim filozofom i artystom. Tekst Beaty Garlej *Koncepcja warstwowości dzieła literackiego Romana Ingardena ujęta w perspektywie ontologii egzystencjalnej i jej konsekwencja* koncentruje się na wybranych aspektach koncepcji dzieła sztuki jednego z najwybitniejszych polskich filozofów, Romana Ingardena, zaś rozprawa Iwony Mikołajczyk *Estetyczne aspekty przestrzeni formistycznej: Witkacy – Chwistek – Czyżewski. Abstrakcja a metanarracja* prezentuje estetykę polskich formistów i wspomnianego już Witkiewicza.

Obok rozpraw naukowych w tomie znalazły się dwie ciekawe recenzje. Pierwsza z nich, autorstwa Patryka Miernika, dotyczy filmu *Django Unchained* znakomitego Quentina Tarantino. Druga, na temat spektaklu *Mistrz i Małgorzata* wystawianego we wrocławskim Teatrze Muzycznym Capitol, została przygotowana przez Annę Kuchtę. Czytelnik znajdzie w tomie także dwa sprawozdania z aktualnych i wartościowych z perspektywy rozwoju nauk o sztuce konferencji naukowych. Natalia Anna Michna napisała sprawozdanie z konferencji „Od idei postępu do idei kryzysu”, która odbyła się w Lublinie w dniach 27–28 stycznia 2014 roku, a Agata Linek prezentuje sprawozdanie z VIII Ogólnopolskiej Konferencji Doktorantów „Kierunki Badawcze w Filozofii”, która miała miejsce w Instytucie Filozofii UJ w maju bieżącego roku.

Wielość i różnorodność poruszanych przez Autorów tematów oraz ich zestawienie w jednym tomie może się wydawać na pierwszy rzut oka zabiegiem nieco chaotycznym. Wrażenie to jest jednak w naszej ocenie złudne. Inspirując się zawartą w tomie bogatą reprezentacją tekstów poświęconych estetyce Wschodu, można wręcz zaryzykować tezę, iż zamiast chaosu prezentujemy Czytelnikowi harmonię przeciwieństw. We wszystkich tekstach (także w recenzjach i sprawozdaniach) pojawia się scalający i nadrzędny motyw estetyki oraz filozofii sztuki przejawiającej się w wielu aspektach, w każdej szerokości geograficznej, a także w każdym czasie. Wydaje się, że właśnie na tę otwartość i wielokierunkowość współczesnego dyskursu na temat sztuki i estetyki wskazywał Roman Ingarden. Rozważania Ingardena na temat sztuki pokazały przede wszystkim, że próba znalezienia jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o rolę estetyki czy cel sztuki we współczesnym, heterogenicznym, postnowoczesnym świecie jest z góry

skazana na niepowodzenie. Koncepcje estetyczne, sposoby przedstawienia w dziełach czy w końcu rozumienie istoty sztuki zmieniają się na przestrzeni dziejów, lecz żadna nie wyczerpuje ostatecznie podejmowanego tematu. Dlatego decyzję o tym, który z tekstów rozbudzi Witkiewiczowskie uczucia metafizyczne, pozostawiamy oczywiście Czytelnikowi. Wszak – po Ingardenowsku twierdząc – to właśnie w gestii odbiorcy leży zadanie dookreślenia dzieła.

*Anna Kuchta,
Natalia Anna Michna*

